

13.3.2018

EOAK/5304/2017

Beslutsfattare: Biträdande justitieombudsman Pasi Pölönen

Föredragande: Inspektör Peter Fagerholm

POLISMYNDIGHETENS FÖRFARANDE I SAMBAND MED GRIPANDE OCH HÅLLANDE I FÖRVAR

1 KLAGOMÅLET

Som ombud för fyra Polska medborgare (i forts. *supportrarna*) kritiserar advokat Ålands polismyndighets (i fortsättningen *polismyndigheten*) förfarande i samband med gripande och hållande i förvar. Enligt klagomålet blev fyra fotbollsklubbens Legia Warsawas supportrar gripna av polisen i Mariehamn den 12.7.2017. De hölls i förvar i 19 timmar utan att de enligt klagomålet fick någon föda. De hindrades från att kontakta den Polska ambassaden, sina advokater eller sina familjemedlemmar. Enligt klagomålet fick supportrarna ingen information på ett språk de kunde förstå och deras bil hade utan lov flyttats av polisen.

2 UTREDNING

På min begäran har Ålands polismyndighet gett sin utredning och Ålands landskapsregering sitt yttrande. Jag har även haft till mitt förfogande fyra protokoll över registrering av gripande och tagande i förvar (5830/P/118/17, 5830/P/119/17, 5830/P/120/17 och 5830/P/121/17) samt bötesyrkandena som delgavs supportrarna 12.7.2017.

2.1 Händelserna

Enligt protokollen över registrering av gripande och tagande i förvar greps supportrarna 12.7.2017 kl. 05.10 (i ett protokoll har gripandet registrerats kl. 05.15). Gripandet och frihetsberövningen har i protokollen motiverats med 2 kap. 10 § 2 mom. i polislagen för Åland (skydd mot brott och störande beteende). I den skriftliga motiveringen nämns "*Våldsamma fotbollssupportrar. Försökte ta sig in på WHA*" (WHA = Wiklöf Holding Arenan i Mariehamn). Enligt protokollen upphörde frihetsberövandet 13.7.2017 kl. 00.20.

I samband med gripandet registrerades även en brottsanmälan 5830/R/1024/17 gällande motstånd mot tjänsteman. I anmälan är alla fyra supportrar antecknade som misstänkta. I redogörelsen står det kort att "*fyra polska fotbollssupportrar gjorde motstånd mot gripande Jouha-grupp*" (Jouha = kravallpolis). Supportrarna delgavs bötesyrkande. Enligt dessa erkände de gärningen (motstånd mot tjänsteman, strafflagen 16 kapitel 2 §), man avstod från muntlig behandling i en rättegång och godkände påföljden. Som delgivare av bötesyrkandena har antecknats äldre konstapel.

2.2 Utredning och yttrande

Enligt polismyndigheten hade fyra polska fotbollssupportrar trängt sig in på stadionområdet genom att fälla och flytta på stängsel. Supportrarna hade inte lytt ordningsvakternas befallning och vägrade uppge personuppgifter för polisen. Supportrarna försökte avlägsna sig från platsen. De uppträdde osakligt mot polisen och förolämpade dem. De greps ca 300 meter från stadion. Poliserna tog tag i deras händer för att förhindra dem från att avlägsna sig. De uppmanades att ge sina personuppgifter, vilket de vägrade. Enligt polismyndigheten började de i

stället spänna sina muskler varvid en av supportrarna hade sagt på engelska "don't touch me". På basen av supportrarnas uppförande beslöt polisens gruppchef (överkonstapel) att gripa dem. Vid gripandet var polisen tvungna att föra ner supportrarna på marken och försätta dem med handfångslen. Polisen ansåg att motståndet var sådant att det uppfyllde brottsrekvisitet för motstånd mot tjänsteman.

Enligt polismyndigheten ansåg man att supportrarna kommer att orsaka störning även i anknytning till fotbollsmatchen (fotbollsmatchen mellan IFK Mariehamn och Legia Warszawa spelades 12.7.2017 kl. 20.00) och deras beteende mot ordningsvakterna och poliserna var sådant att avlägsnande från platsen inte skulle ha varit en tillräcklig åtgärd. De polska poliserna på plats i Mariehamn hade uppgifter om att supportrarna hörde till de mest extrema grupperingarna inom polsk fotbollshuliganism. Enligt polismyndigheten hade Legia Warszawas säkerhetsansvarige närmast sig polismyndigheten och frågat om hur mycket det skulle kosta för att få supportrarna frisläppta. Efter konsultation med både den polska och finska polisen, Jouha-gruppens befäls- och gruppansvarige samt finska spotterpoliser, som alla enligt polismyndigheten hade god insyn i bl.a. fotbollshuliganism, gjordes beslut om att supportrarna hålls i förvar tills fotbollsmatchen var över. Enligt polismyndigheten hade vissa andra supportrar än de frihetsberövade inför matchen försett sig med tandskydd, masker och gatstenar. Det fanns en konkret oro för att allmän ordning och säkerhet skulle äventyras även under fotbollsmatchen.

Enligt polismyndigheten kommunicerade polisen på engelska med supportrarna men på plats fanns även fyra polska poliser, samt en polsktalande polis från fastlandet, som kommunicerade med supportrarna på polska. Enligt polismyndigheten underrättades supportrarna om orsaken till gripandet både på engelska och polska samt bl.a. om att vattnet i cellen var drickbart. Den polsktalande finska polisen delgav bötesyrkanden.

Enligt polismyndigheten har ingen polis någon minnesbild av att supportrarna skulle ha begärt att få vara i kontakt med någon. Kontakten med konsulatet hade enligt polismyndigheten glömts bort i den hektiska situationen.

Enligt polismyndigheten hade de frihetsberövade tillgång till vatten, men de fick inga måltider under tiden för frihetsberövandet. Under dagens lopp hade sammanlagt 16 personer gripits. Man hade enligt polismyndigheten tre personer i jobb för att övervaka de gripna. Polismyndigheten anser att situationen var exceptionell. Att personer gripna på basen av polislagen hålls frihetsberövade i längre än 12 timmar är enligt polismyndigheten ovanlig och i detta fall hade man olyckligtvis inte uppmärksammat bestämmelserna.

Vad gäller flyttande av supportrarnas fordon anser polismyndigheten att åtgärden inte orsakat dem olägenhet, eftersom de fick tillgång till bilen i hamnen och kunde smidigt köra in i färjan. Fordonet var inte av intresse för polisen och den genomsöktes inte. Med flyttningen ville man försäkra sig om att allmän ordning och säkerhet säkerställs genom att supportrarna ledsagas till färjan.

Enligt Ålands landskapsregering har frihetsberövandena gjorts i enlighet med lagstiftningen och utgående från situationsbedömning. Kommunikationen med de frihetsberövade har skett på engelska och polska. De frihetsberövade hade upplysts om att vattnet i cellerna var drickbart. Bötesyrkande delgavs på polska.

Landskapsregering anser att polismyndigheten bör se över rutinerna gällande frihetsberövade personer från andra länder samt måltider i polisfängelset.

3 AVGÖRANDE

3.1 Gripandet, motivering och registrering

3.1.1 Utgångspunkt

Enligt 2 kap. 10 § 1 mom. i polislagen för Åland har en polisman rätt att avlägsna en person från en plats, om det utifrån personens hotelser eller övriga uppträdande finns grundad anledning att anta eller utifrån personens tidigare uppträdande är sannolikt att denne kommer att göra sig skyldig till brott mot liv, hälsa, frihet eller hemfrid eller till egendomsbrott eller kommer att orsaka betydande störning eller överhängande fara för allmän ordning och säkerhet. Enligt paragrafens 2 mom. kan en person som är föremål för åtgärd enligt 1 mom. gripas om det sannolikt inte är tillräckligt att denne avlägsnas från platsen och ett brott inte annars kan förhindras eller en störning eller fara inte annars kan avväjas. Den som gripits får hållas i förvar så länge det är sannolikt att han eller hon gör sig skyldig till brott enligt 1 mom. eller orsakar störning eller fara, dock högst 24 timmar efter gripandet.

3.1.2 Avgörande

Motiveringarna i protokollen över registrering av gripande och tagande i förvar är bristfälliga. Av motiveringarna framgår endast att det varit frågan om våldsamma fotbollssupportrar. Av motiveringarna framgår inte t.ex. närmare hur supportrarna betedde sig och varför man ansåg att avlägsnande från platsen inte var en tillräcklig åtgärd. Det framgår inte heller av motiveringarna sådana konkreta omständigheter på basen av vilka man i efterhand kan bedöma ifall det fanns förutsättningar för att hålla supportrarna i förvar 19 timmar. En frihetsberövning enligt polislagen ska upphöra då förutsättningarna för åtgärder inte längre finns.

Polismyndigheten har dock in sin utredning framfört konkreta motiveringar till frihetsberövandet och hållandet i förvar. Jag har med hänvisning till dessa ingen anledning att misstänka att förutsättningarna för gripande och hållande i förvar inte skulle ha funnits. Jag har alltså ingen anledning att misstänka att polisen till denna del skulle ha överskridit sina befogenheter eller använt dessa fel.

Jag konstaterar dock att polisen redan i det skedet då protokollen uppgjordes borde ha skrivit in de i polismyndighetens utredning nämnda konkreta motiveringarna till gripandet och hållande i förvar. Motiveringarna har stor betydelse för bl.a. den frihetsberövades men även för polisens eget rättsskydd. Den frihetsberövade har rätt att få veta på vilka grunder hen gripits. Motiveringarna möjliggör kontrollerbarheten av beslutet och dess laglighet. I och med att beslutsfattaren motiverar sitt beslut är han på samma gång tvungen att begrunda beslutets rättsliga hållbarhet. Motiveringarna har även betydelse en eventuell efterhandskontroll.

Jag konstaterar även att enligt polismyndigheten gjordes beslut om gripandet av en gruppchef (överkonstapel). I protokollen över gripande och hållande i förvar har dock som beslutsfattare antecknats för varje gripnes del en äldre konstapel. Jag framhåller vikten av att man i protokollet antecknar den person som gjort beslut om gripande och tagande i förvar.

Jag meddelar polismyndigheten mina uppfattningar som framgår av ovan.

3.2 Frihetsberövades grundläggande behov

3.2.1 Utgångspunkter

Enligt 1 kap. 4 § 1 mom. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen (841/2006) skall frihetsberövade behandlas rättvist och med aktning för människovärdet.

Enligt samma lags 3 kap. 4 § 1 mom. skall mathållningen för de frihetsberövade ordnas så att de får en hälsosam, mångsidig och tillräcklig föda.

Enligt punkt 3.8 i Polisstyrelsens anvisning 2020/2013/5490 om behandling av personer i förvar hos polisen ska om frihetsberövandet i en följd varar i över tolv timmar den frihetsberövade ges möjlighet till hälsosamma, mångsidiga och tillräckliga måltider. I mathållningen ingår två måltiderna per dygn, och minst en av måltiderna ska vara varm. Dessutom ska i samband med middagen serveras ett mellanmål som den frihetsberövade kan äta som antingen kvälls- eller morgonmål. Om frihetsberövandet varar en kortare tid än tolv timmar ska den frihetsberövade med beaktande av frihetsberövandets tidpunkt och varaktighet vid behov ges lämplig kost. Den frihetsberövade ska ges tillgång till friskt vatten och på begäran ska han eller hon i mån av möjlighet ges varmt vatten att användas för framställning av kaffe, te eller någon annan dryck.

3.2.2 Avgörande

Polismyndigheten har medgett att supportrarna inte fått någon föda under den 19 timmar långa frihetsberövningen. De hade dock tillgång till vatten, även om supportrarna själv ansåg enligt klagomålet vattnet vara ohygieniskt/odrickbart. Jag har dock ingen orsak att misstänka att vattnet i cellen inte skulle ha varit drickbart.

Föda är ett av de viktigaste grundläggande behoven för en människa. Polismyndighetens förklaring om att situationen vid tidpunkten för frihetsberövandet var exceptionell, och att man i polisfängelset hade ett stort antal omhändertagna, är inte en acceptabel förklaring till att lämna de frihetsberövade utan föda. Frihetsberövandet pågick i 19 timmar och polismyndigheten borde ha försörjt för att supportrarna får mat.

Att lämna en frihetsberövad utan föda en lång tid kan enligt min bedömning i värsta fall orsaka fara för den frihetsberövades hälsa. I detta fall har det inte framkommit något sådant som skulle påvisa att supportrarnas hälsa varit i fara. Att ha varit utan mat i 19 timmar har dock enligt min uppfattning orsakat supportrarna allvarig olägenhet. Jag anser att polismyndigheten bör ordna övervakningen av de frihetsberövade samt rutinerna i polisfängelset på så sätt att de frihetsberövades rätt till bl.a. grundläggande behov enligt lag förverkligas.

Polismyndighetens förfarande har varit lagstridigt och förfarande förtjänar därför allvarlig kritik. Jag delger polismyndigheten min uppfattning.

3.3 Underrättelser

3.3.1 Utgångspunkter

Enligt 2 kap. 2 § 2 mom. i lagen om behandling av personer i förvar hos polisen ska enligt anvisningar av en anhållen eller gripen någon av den anhållnes eller gripnes närstående eller någon annan person utan ogrundat dröjsmål underrättas om frihetsberövandet. En underrättelse får inte utan särskilda skäl lämnas mot den anhållnes eller gripnes vilja.

Enligt samma lags 2 kap. 3 § 2 mom. skall utländska frihetsberövade informeras om möjligheten att enligt 7 kap. 6 § stå i kontakt med hemlandets beskickning.

Enligt lagens 7 kap. 6 § 1 mom. har utländska frihetsberövade rätt att stå i kontakt med en diplomatisk beskickning eller ett konsulat som företräder hemlandet, om inte kontakterna begränsats enligt 4 kap. i tvångsmedelslagen.

3.3.2 Avgörande

Enligt polismyndigheten hade ingen polis någon minnesbild av att de frihetsberövade skulle ha begärt att få vara i kontakt med någon. I det material jag har haft tillgång till framkommer inte något sådant som skulle tyda på att polisen nekat eller hindrat supportrarna från att kontakta sitt hemlands konsulat, sina anhöriga eller på annat sätt meddela någon utomstående om frihetsberövandet.

Jag konstaterar dock att utländska personer enligt lag skall meddelas om möjligheten att stå i kontakt med sitt hemlands beskickning. Polismyndigheten borde alltså självmant ha meddelat de frihetsberövade om denna möjlighet. Det vore motiverat att även registrera att en sådan underrättelse getts. I detta fall var det frågan om frihetsberövning på basen av polislagen och enligt min uppfattning har det inte funnits i lag stadgat hinder för att hindra supportrarna från att kontakta sitt hemlands konsulat eller meddela sina anhöriga om frihetsberövandet, ifall man ville det.

Jag delger polismyndigheten min uppfattning.

3.4 Övriga påståenden

Enligt 3 § 2 mom. i lagen om riksdagens justitieombudsman (197/2002) vidtar justitieombudsmannen med anledning av ett klagomål som anförts hos justitieombudsmannen de åtgärder som han eller hon anser vara befogade med tanke på efterlevnaden av lagen, rättsskyddet eller tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Justitieombudsmannen har prövningsrätt beträffande de åtgärder ett klagomål ger orsak till.

Justitieombudsmannen kan inom ramen för sin befogenhet ingripa i en myndighets förfarande endast om tillhandsvarande uppgifter påvisar att förfarandet är felaktigt.

Jag har inte på basen av tillhandsvarande uppgifter möjlighet att närmare bedöma på vilket språk polisen kommunicerat med supportrarna vid olika tillfällen. Jag konstaterar dock att polismyndigheten berättat att man kommunicerat med dem på engelska och polska, eftersom man hade tillgång till både polska poliser samt en finländsk polis som kunde polska. Grunderna för gripandet har enligt polismyndigheten meddelats supportrarna på engelska och polska. Bötesyrkandena har delgetts av en polis som kunde polska. Jag har inte tillhanda sådana uppgifter som skulle påvisa att polisen till denna del förfarit på ett sätt som skulle föranleda åtgärder från min sida.

Vad gäller flyttningen av supportrarnas bil anser jag inte att förfarandet med tanke på efterlevnaden av lagen, rättsskyddet eller tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna föranleder åtgärder.

3.5 Sammanfattning

Fotbollsmatchen mellan IFK Mariehamn och Legia Warszawa 12.7.2017 i Mariehamn var enligt min uppfattning en betydande händelse för polismyndigheten. Fotbollsmatchen hade enligt polismyndigheten klassificerats som en högriskmatch och man hade fått handräckning från polisinsättningarna i Helsingfors, Inre Finland och Sydvästra Finland. Utöver de nämnda insättningarna deltog även poliser från Polen. Ansvaret för den allmänna ledningen låg dock hos Ålands polismyndighet.

Klagomålet visar att det funnits brister i registreringen av de gripna fotbollssupportrarna, även om konkreta förutsättningar för gripandet och hållande i förvar enligt min uppfattning funnits. Klagomålet visar även brister vad gäller underrättelser som enligt lag skall göras till utländska frihetsberövade. Det har även påvisat allvarliga brister i tryggheten av de frihetsberövades grundläggande behov. Polisen har enligt min uppfattning allvarligt försummat skyldigheten att trygga att de frihetsberövade supportrarna får föda under den exceptionellt långa frihetsberövningen som baserat sig på polislagen.

Jag har inte funnit det nödvändigt att utreda enskilda polismäns eventuella ansvar över händelserna. Till vissa delar är det något oklart om vem som haft ansvar i enskilda fall. Ett stort antal poliser och även övervakningspersonal har deltagit i behandlingen och övervakningen av de frihetsberövade supportrarna. I sista hand ligger ansvaret för behandlingen av supportrarna på polismyndigheten. Polismyndigheten har ansvar att även under pressade och arbetsamma situationer ordna för en vederbörlig övervakning av de frihetsberövade och sörja för att bl.a. deras grundläggande behov och rättigheter som nämns i bl.a. lagen fylls.

4 ÅTGÄRDER

Jag delger Ålands polismyndighet min uppfattning om bristerna i motiveringarna av gripandet och hållande i förvar samt registrering av beslutsfattare som framgår ovan av avsnitt 3.1.2.

Jag delger Ålands polismyndighet min uppfattning om felaktiga förfarande i underrättelser som framgår ovan av avsnitt 3.3.2.

Med stöd av 10 § 1 mom. i lagen om riksdagens justitieombudsman ger jag Ålands polismyndighet en anmärkning för framtiden för lagstridigt förfarande i mathållning för frihetsberövade som framgår ovan av avsnitt 3.2.2.

I dessa syften sänder jag polismyndigheten en kopia av mitt beslut.

En kopia av beslutet sänds även till Ålands landskapsregering.

Jag konstaterar även följande.

Enligt 11 § 1 mom. i lagen om riksdagens justitieombudsman kan i ett ärende som omfattas av justitieombudsmannens laglighetskontroll justitieombudsmannen rikta en framställning till en behörig myndighet om att ett fel skall rättas eller ett missförhållande avhjälpas. Riksdagens grundlagsutskott har ansett det motiverat (GrUB 12/2010 rd och GrUB 2/2016 rd) att justitieombudsmannen i klara fall gör en framställning om förlikning eller ersättning för att medborgarna ska komma till sin fulla rätt, för att förlikning ska nås och för att onödiga rättsliga tvister ska undvikas.

Supportrarna lämnades under den 19 timmar långa frihetsberövningen utan föda. Förfarandet har varit lagstridigt och har orsakat de frihetsberövade supportrarna allvarlig olägenhet. Jag anser att polismyndigheten på ett sätt som myndigheten själv finner lämpligt gottgör supportrarna för den olägenhet som förorsakat dem p.g.a. det lagstridiga förfarandet.

Jag ber Ålands polismyndighet meddela mig senast den 31.8.2018 om eventuella åtgärder i saken.